

Т. А. ІЛЬНИЦЬКА (Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ)

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

У статті проаналізовано особливості застосування ситуаційної методології та ситуаційного аналізу в державному управлінні, прогностичний потенціал аналітичної діяльності, визначено основні проблеми становлення ефективної демократичної політичної системи.

Ключові слова: державне управління, ситуаційний підхід, моделювання

В статье проанализированы особенности применения ситуационной методологии и ситуационного анализа в государственном управлении, прогностичный потенциал аналитической деятельности, определены основные проблемы становления эффективной демократической политической системы.

Ключевые слова: государственное управление, ситуационный подход, моделирование

The characteristics of innovational potential of state administration in modern Ukraine are analyzed in the given article. The basic problems of effective democratic political system formation are defined.

Keywords: state administration, the situational approach, modeling

Постановка проблеми

Важливою умовою підвищення ефективності управлінських рішень є переорієнтація управлінського наукового знання від загальної теорії до розв'язання конкретних проблемних ситуацій. Постійні зміни в соціальному й управлінському середовищі, становлення інформаційного суспільства створюють передумови для появи ряду нових наукових напрямків. Одним з них і є ситуаційний аналіз, який доцільно використовувати як інструмент політичної аналітики. Саме ситуаційний аналіз може допомогти більш якісно вивчати проблемні управлінські ситуації, шукати методи їх розв'язання, підходи до їх моделювання та прогнозування. Зазначене завдання важко втілити без інтеграції різних гуманітарних підходів та знань.

Аналіз останніх наукових досліджень

Ситуаційний підхід завойовує все міцніші позиції у різних сферах управлінських наук і практичної діяльності, оскільки він дозволяє встановити зв'язок між різними розділами й ученнями в науці, з одного боку, і між рекомендаціями науки й практичною діяльністю – з іншого. Останнім часом ситуаційний підхід став все ширше використовуватися в ряді інших наук: теорії держави й права, у політології й соціології. Однак питання ситуаційної мето-

дології практично у жодній із наук не розглядалися, більше того, у вітчизняній науці, на відміну від російської, майже відсутні розробки ситуаційного підходу.

Загалом про прогнозування написана значна кількість праць. Провідними дослідниками в цьому напрямі є: П. Браун (Канада), Д. Гвішіані (Росія), Дж. Мангейм і Р. Рич (США), В. Логвінов (Україна), В. Матвієнко (Україна), О. Мельников (Україна), А. Панарін (Росія), Т. Сааті (США), Ю. Сурмін (Україна), В. Тертичка (Україна), В. Тіхоміров (Росія), В. Тронь (Україна), В. Умов (Росія), О. Шабров (Росія), також цікаві дослідження проводять науковці Національного інституту стратегічних досліджень та окремих неурядових українських організацій.

Однак питання щодо ролі й значення моделювання та прогнозування в управлінській аналітичній діяльності, вплив управління на соціальний і політичний розвиток потребують поглибленого дослідження.

Мета статті

Ситуаційний підхід концентрується на тому, що кожна проблема потребує для ефективного розв'язання особливих методів, вибір яких визначається характером і структурою конкретної ситуації. Найефективнішим у конкретній ситуації є метод, що найбільше відповідає даній ситуації, максимально адаптований до неї. Але й

ефективність застосування ситуаційного підходу для розв'язання управлінських проблем залежить від ситуаційного моделювання. Ситуаційне моделювання у теорії є необхідним етапом інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державного управління, але, на жаль, на практиці цим етапом часто нехтують. Як правило, традиційний ситуаційний аналіз проблемної ситуації обмежений у своїх можливостях через труднощі оцінки ризику й мінливих суб'єктивних ймовірностей вибору альтернатив, а також рангів рефлексії основних акторів (персонажів) і саме ситуаційне моделювання дозволяє уникати неправильних рішень, аналізуючи саме модель ситуації та її елементи.

Виклад основного матеріалу дослідження

Ситуаційне моделювання – «це процес побудови й аналізу формалізованих моделей реальних ситуацій, що виникають у технічних, організаційних, соціально-економічних, наукових та інших сферах діяльності людини» [1, с. 40]. Воно дозволяє вирішувати такі завдання, як пошук причин виникнення ситуацій і аналіз тенденцій їхнього розвитку; моделювання різних варіантів розвитку ситуацій і оцінка ймовірності реалізації розглянутих варіантів; прогнозування результатів розвитку ситуацій на стратегічному й оперативному рівнях; оцінка наслідків різних варіантів розвитку ситуацій.

На сьогоднішній день ситуаційне моделювання – це один з найбільш ефективних способів аналізу складних, різнорідних і критичних ситуацій, що виникають у процесі функціонування організаційно-технічних комплексів, соціально-економічних інститутів тощо.

Поширені способи аналізу ситуацій «а саме - експертне обговорення й імітаційне моделювання», іноді не дозволяють здійснити глибокий детальний аналіз складних ситуацій і спрогнозувати розвиток та результат, на який впливає велика кількість наявних факторів, які важко піддаються обліку й моделюванню, зокрема, людських. Імітаційні й інші математичні методи моделювання вимагають формалізованого опису ситуації, що не завжди можливо» [3, с. 60].

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до прийняття рішень. На сьогоднішній день ця діяльність на всіх рівнях, від державної служби до бізнесу, усе більше нагадує управління кризовими ситуаціями. Існує межа обсягу роботи й новизни, які людина може засвоїти за певний період часу. Створення ситуаційних центрів

стає важливим завданням для ефективного управління, дозволяючи забезпечувати керівників виконавчих органів оперативною інформацією, а також гарантуючи постійний моніторинг соціально-економічної й суспільно-політичної ситуації у країні.

Застосування ситуаційних центрів доцільно для управління багаторівневими організаційно-технічними системами й вирішення складних завдань, що вимагають аналізу великої кількості взаємозалежних і часто неповних даних.

Ситуаційні центри призначені для вирішення складних проблем, кожна з яких характеризується сукупністю десятків і сотень взаємопов'язаних факторів. Фактори можуть відображати одночасно політичні, економічні, соціальні, науково-технологічні проблеми. Для вирішення даних проблем потрібна достовірна й оперативна інформація, яка у свою чергу міститься далеко не в одних руках.

Розв'язання складних проблемних ситуацій, що виникають у процесі управління, залежить від якості інформаційно-аналітичного забезпечення осіб, які приймають рішення; проблемна ситуація може бути врегульована вчасно та ефективно тільки тоді, коли керівник, який приймає рішення, володіє методологією розв'язання відповідних проблем. Тому становлення і розвиток нових управлінських технологій залишається актуальною проблемою якісного державного управління. І, на нашу думку, ситуаційний підхід разом із ситуаційною методологією є інструментами, які забезпечують оптимальне досягнення цілей державного управління.

Один із результатів пошуку показав, що наукове знання, яке ґрунтується на аналізі й узагальненні емпіричних даних за допомогою величезної кількості показників, не дає відповіді на поставлене питання.

Більше того, емпіричний шлях розвитку може бути дуже небезпечний, тому що випадкові тенденції у розвитку суспільства можуть бути прийняті за закономірні, і побудовані на їхній основі узагальнення й пропозиції з подальшого розвитку суспільства можуть знову виявитися помилковими й привести до поглиблення економічної, соціальної й політичної кризи. Тому для об'єктивної оцінки розвитку системи слід визначити те загальне, що їх поєднує, і через це загальне визначити критерії її ефективності. Виявилось, що все різноманіття процесів і явищ можна розглянути тільки через один показник – час. Застосовуючи цей показник, можна зіставляти абсолютно всі сторони

життя людини й суспільства і визначати, на якому рівні людського прогресу стосовно мети воно перебуває.

Висновки

Сьогодні багато прогнозистів підкреслюють, що у світовій економіці значущість кількісних показників економічного розвитку (внутрішній валовий продукт, наприклад) буде зменшуватися і на перше місце почне виходити такий показник, як якість розвитку. Визначений нами критерій ефективності - це критерій якості розвитку, якості всього нашого життя. Ми вимірюємо часом не тільки процеси між різними полюсами кругообігу життя виробництва й споживання у різних схемах економічного розвитку, але і всі інші сторони життя людини й суспільства. Україна перебуває сьогодні в буферній точці свого розвитку, у стані хиткої рівноваги, коли є кілька основних варіантів розвитку. На основі виявлених закономірностей у розвитку людського співтовариства існує єдиний варіант, по якому людство, а значить і Україна, може зробити еволюційний стрибок, якщо під еволюцією розуміти безперервне скорочення часу між виникненням і задоволенням потреби розвивати людський потенціал до нових висот.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Казиев, В. М. Введение в анализ, синтез и моделирование систем БИНОМ, Лаборатория знаний. Интернет-университет информационных технологий – ИНТУИТ. ру, 2006.-360 с.
2. Ахременко, А. С. Политический анализ и прогнозирование [Текст]: учеб. пособие / А. С. Ахременко – М.: Гардарики, 2006. – 333 с.
3. Мазур, И. И. Эффективный менеджмент [Текст]: учеб. пособ. для вузов / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро, Н. Г. Ольдерогге. – М.: Высш. шк., 2003.- 555с.
4. Бакуменко, В. Аналітичне забезпечення формування державно-управлінських рішень [Текст] / В. Бакуменко // Вісн. УАДУ. – 2000. – № 4. – 358 с.
5. Горбатенко, В. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика [Текст] / В. Горбатенко. – К.: Генеза, 2006. – 400 с.

Надійшла до редколегії 04.10.2010.

Прийнята до друку 08.10.2010.